

Irodalmi séta Pápán

Dr. Hauber Károly

Lokálpatrióta Kör
2013. február 19.

Pápa és az irodalom

- Pápa sohasem volt irodalmi központ, mégis fontos szerepet játszott a magyar irodalomban.
- Iskoláinak köszönhetően gyökereket és szárnyakat adott sok jeles alkotónak, főleg a reformkor időszakában.
- Iskolái közül kiemelkedik a Református Kollégium és a Türr Gimnázium. Előbbit 1531-ben, utóbbit 1638-ban alapították.

Sztárai Mihály és Huszár Gál

Sztárai és Huszár Gál emlékműve a Március 15. térről nyíló Zimmermann János utcában található. Mindketten utolsó éveiket töltötték itt, az 1575-ös pestisjárványban haltak meg. A városfalon kívül temették el őket, valahol az emlékmű közelében.

Kik voltak ők?

- Fontos szerepet játszottak a reformációban, korábban Sztárai Sárospatakon, Gyulán, Huszár főleg a Felvidéken tevékenykedett.
- Sztárai írja az első magyar drámát (Az igaz papság tüköre – Krakkó, 1550), gyülekezeti énekei vetik meg a protestáns liturgia alapjait, Huszár Gál alapítja a debreceni és a pápai nyomdát.
- Huszár Gál fia, Huszár Dávid fordítja le és adja ki Pápán 1577-ben a Heidelbergi kátét, a protestáns hit egyik alapidokumentumát.

Pápai Páriz Ferenc (1649 – 1716)

Nagyapja pápai kereskedő, apja fiatalon Erdélybe kerül.

Ő Heidelbergben és Bázelen tanul, majd Nagyenyeden lesz professzor.

Korának egyik legnagyobb tudású polihisztorja volt.

Pápai-Páriz Ferenc jelentősége

Ő írta az első magyar nyelvű orvosi könyvet.

Magyar-latin szótárát közel 150 éven át használták.

Emléktábláját a pápai kórház falán, a Jókai utcában helyezték el.

Bél Mátyás (1684 – 1749)

Nyelvész, történész, földrajztudós, korának legnagyobb magyar tudósa. A 18. század legelején tanult a Ref. Kollégiumban.

Leghíresebb, ma is forrásértékű munkája az öt kötetben megjelent *Notitia Hungariae novae historico-geographica*, vagyis *Az új Magyarország történeti-földrajzi ismertetése*.

Édes Gergely (1763 – 1847)

Korának népszerű költője,
aki bátran kísérletezett a
nyelv lehetőségeivel
(„míveskedő”).

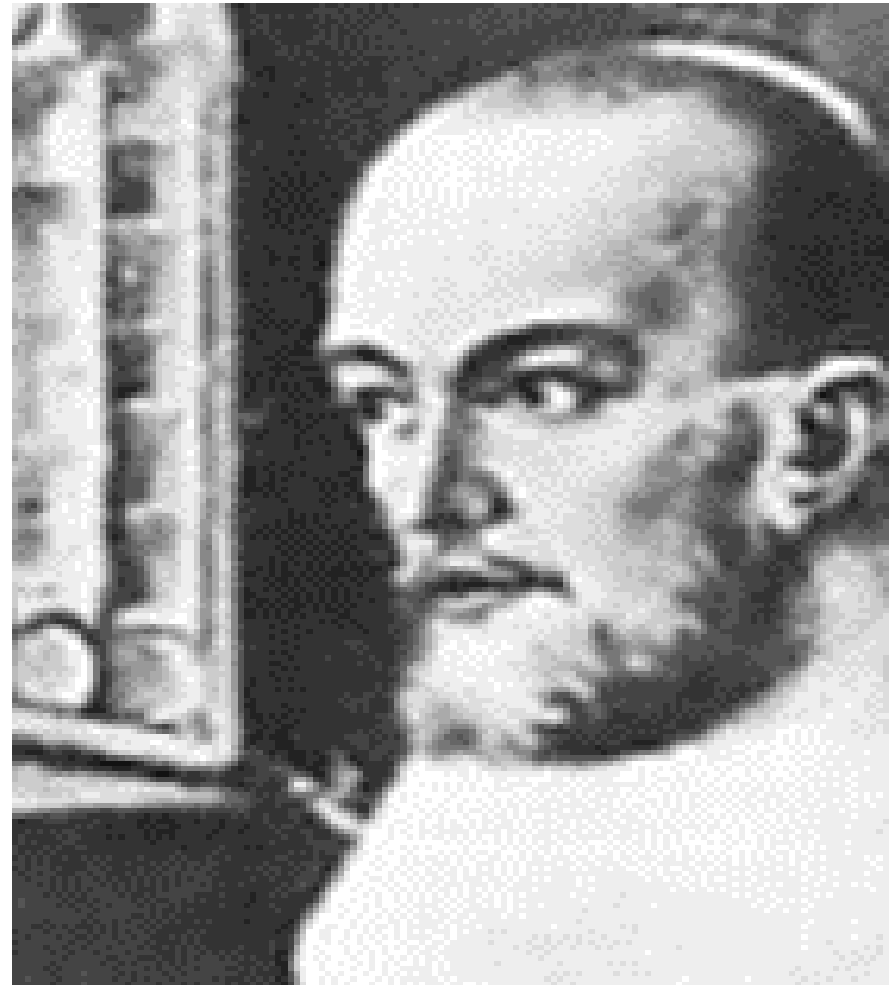
1816-ban Pápán, majd
környékbeli falvakban volt
református lelkész, 1817-
től Kupon, 1833-tól 1846-
ig Pápadereskén.

Ányos Pál (1756-1784)

Nagyesztergáron született, 1770-től 1774-ig Pápán, a pálosok iskolájában tanul, itt lép be a pálos rendbe is.

Utána Nagyszombaton, Fehérváron és Veszprémben él. Sírja a veszprémi ferences templom kriptájában van.

Ányos Pál jelentősége

A magyar szentimentális költészet legjelentősebb alakja.

Híres műve a II. Józsefet élesen támadó Kalapos király című satíra.

A pálosok iskolájának jogutódja, a Türr Gimnázium nagyjai között tartja számon.

Döbrentei Gábor (1785 – 1851)

Somlószőlősön született,
ahol emlékmúzeumot
alakítottak ki tiszteletére.

A kisgimnáziumot a Ref.
Koll.-ban végezte.

Költőként, szerkesztőként
is jelentős (Erdélyi
Múzeum), ő alkotta meg
történelem szavunkat.

Szemere Pál (1785 – 1861)

Költő, író, a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy Társaság tagja.

Horvát Istvánnal és Vitkovits Mihállyal együtt Kazinczy pesti körének tagja.

Kölcseyvel ő írta a nyelvújítási harc egyik fontos művét: Felelet a Mondolatra (1815).

Fábián Gábor (1795 – 1877)

Író, költő, műfordító,
országgyűlési képviselő, a
Magyar Tudományos
Akadémia és a Kisfaludy
Társaság rendes tagja.

A Református
Kollégiumban végezte a
gimnáziumot és a
teológiát.

Fábián Gábor

A Református Kollégium fénykora

- A késő-reformkorra esik, amikor a 12 ezer lakosú Pápa az ország legműveltebb városai közé tartozik.
- Az alapokat Mándi Márton István professzor rakja le, a leghíresebb tanárok: Bocsor István és Tarczy Lajos.
- Előbbi főként történelmet, utóbbi természettudományokat tanít, tagja az Akadémiának is.

A Református Ókollégium és a Petőfi ház a mai Petőfi utcában

Petőfi Sándor Pápán

Petőfi az 1841-42-es tanévet végezte Pápán, itt járt utoljára iskolába.

Unokatestvére, Orlai Petrich Soma hívására érkezett ide, vele lakott az Ókollégium mellett.

Kisegítő ügyvédírnokként dolgozott Horváth Istvánnál, s volt egy magántanítványa, Politzer Ignác.

Mit kapott itt Petőfi?

A Tarczy vezette
Önképzőkör alakította ki
költői öntudatát,
érdemkönyvében 11 verse
olvasható.

Itt veszi fel a Petőfi nevet,
Tolvaj huszár című versét
már így írja alá.

Itt írja első nyomtatásban
megjelent versét is, A
borozót (Atheneum).

Jókai Mór

Ő is az 1841-42-es tanévben járt Pápára még Jókay Móriczként.

Kitűnő tanuló volt s példásan viselkedett, beceneve: Jámbor.

Kerkapoly Károllyal és Pap Dénessel a mai Jókai utcában álló Klára-házban lakott.

Jókai Mór Pápan

Jókai is az Önképzőkörben bontogatja szárnyait. Tűz és víz című novellájáéért egy arany jutalmat kap. Úgy látja később, ez indította el az írói pályán. Ezt írja róla: „Áldott legyen a láng, mely utamra rávilágított”. Március 15. téri szobrán is ez áll.

A pápai Jókai-kultusz

Pápa mindig büszke volt nagy fiára.

Lakóházán 1880-ban emléktáblát avatnak.

1893-ban díszpolgárrá választják, és megalakul a Jókai-kör, 1894-ben róla nevezik el a Hosszú utcát.

1925-ben nagy ünnepségsorozatot rendeznek születésének 100. évfordulójára.

Thaly Kálmán (1839 – 1909)

A Református Koll.-ban fejezte be középiskolai tanulmányait.

Neves történész, a Magyar tudományos Akadémia tagja.

Költőként legismertebb alkotásai „kuruc versei”, amelyekről sokáig azt hitték, a kuruc korban keletkeztek.

Eötvös Károly (1842-1916)

A Református Kollégium diákja volt, a jogot is itt végezte.

Neves politikus, híres jogtudós, 1883-ban a tizsaeszlári perben a védelem képviselője.

Íróként legjobb műve az *Utazás a Balaton körül*, az irodalmi igényű anekdotázás remeke.

Vikár Béla (1859 – 1945)

Hetesen született, de tőzsgyökeres pápai családból származik, apja református lelkész.

Pápán, a ref. koll.-ban kezdi a középiskolát, de betegsége és költözés miatt Pécssett fejezi be.

Ő fordította le először finn eredetiből a Kalevalát, és először gyűjt népdalokat fonográffal.

Kozma Andor (1861-1933)

Apja is, ő is a Református Kollégiumban érettségizett.

Apja szervezte meg a főügyészséget a kiegyezés után.

Ő költőként tagja az Akadémiának és a Kisfaludy Társaságnak. Híres hazafias verse *A karthágói harangok*.

Emléktáblájuk a Széchenyi utcában van.

Cholnoky Viktor (1868 – 1912)

Veszprémben született, a főgimnáziumot a Pápai Református Kollégiumban végezte.

A kiábrándult, modern polgár megjelenítője.

Fő műfaja az elbeszélés. Egzotikus tájai, mesebeli figurái az elvágyódás kifejezői.

Lampérth Géza (1873 – 1934)

A Református kollégiumban tanult. Négy éven át ő nyerte az Önképzőkör pályadíjait. Konzervatív költő volt, a falu világát idealizálta. Az Országos Levéltárban dolgozott, 1926-tól a Petőfi Társaság főtitkára volt.

A. Tóth Sándor (1904-1980)

Nem író, hanem tanár és festő, de sok művészre hatott

Csoóri Sándor így ír róla:
*„Kérdő, faggató,
szorongató tekintetében
kezdttem el növekedni”.*

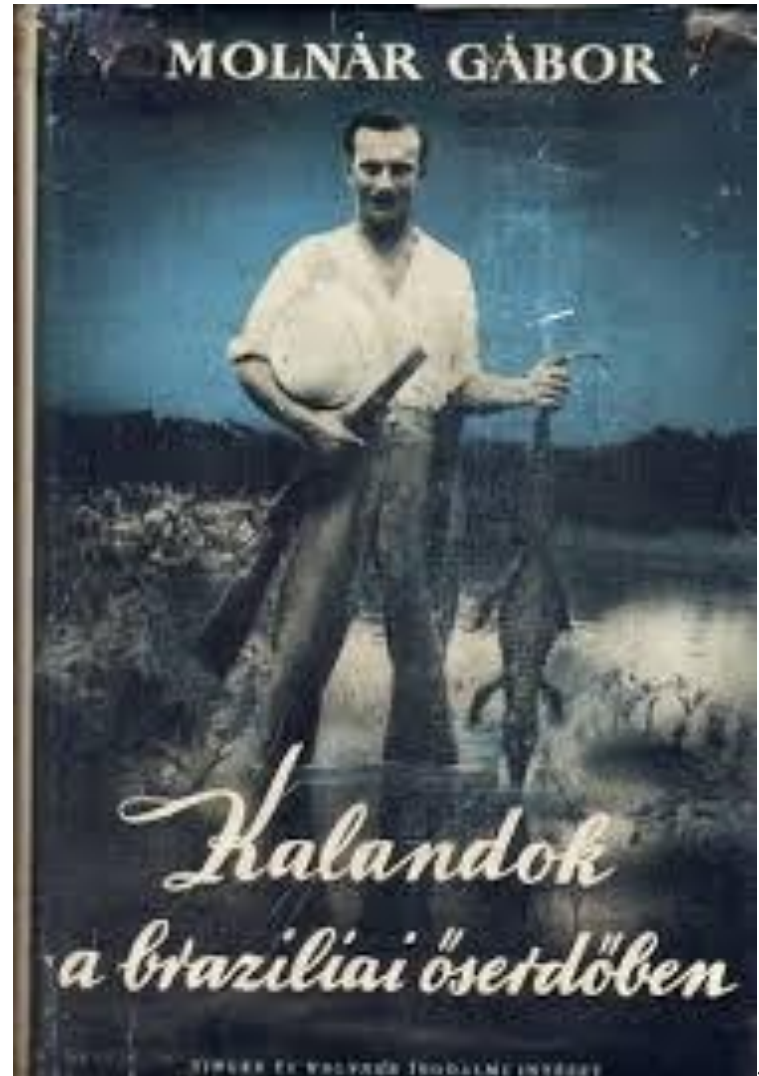
Emléktáblája a Ref. Koll.
Jókai utcai falán látható

Molnár Gábor (1908 – 1980)

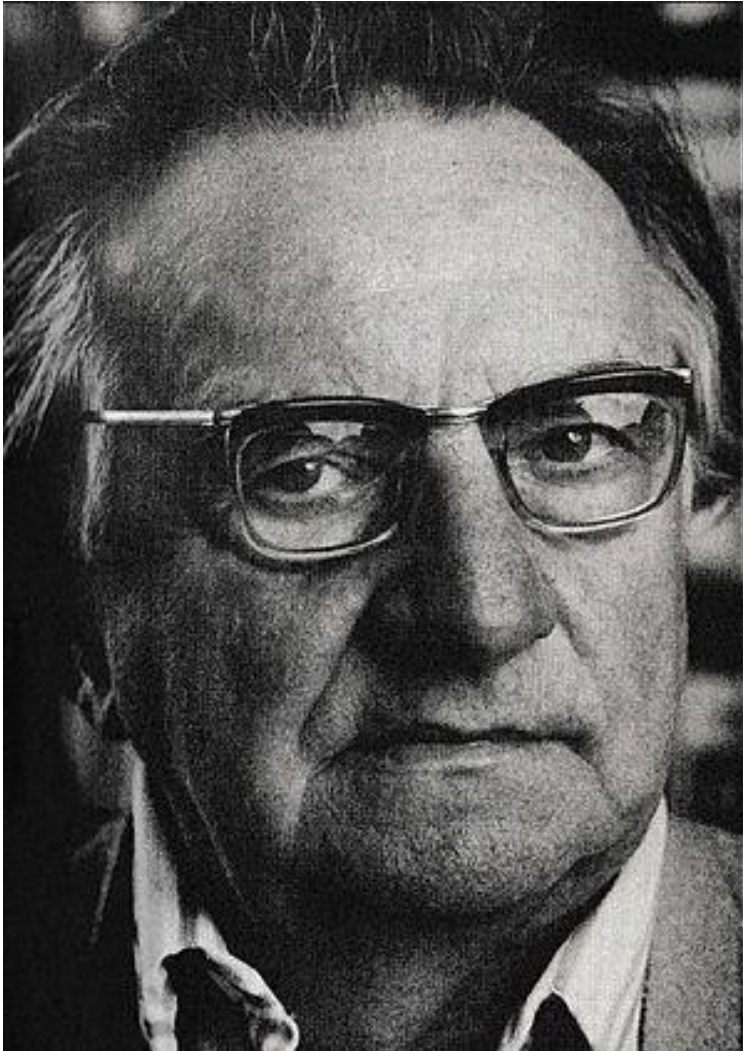
A 20. század egyik legnépszerűbb magyar vadász- és útleírásírója, műveit számos nyelvre lefordították.

Egy robbanásban elveszítette szeme világát, vakon alkotta meg életművét 1933-tól.

1927-ben Pápán szerzett mezőgazdász képesítést.

Tatay Sándor (1910 – 1991)

Bakonytamásiban született, itt töltötte gyermekéveit.

Kitűnő regényíró, fontos könyve a *Ház a sziklák alatt* és a *Simeon-család* sorozat.

Szülőfalujáról szóló írásait *A Kék Hegedű árnyékában* címmel adták ki.

A pápai Református Kollégium diákja volt, de járt Tatára, Szarvasra is.

Weöres Sándor (1913 – 1989)

A huszadik század egyik legjelentősebb költője.

Gyermekirodalmi munkássága is maradandó.

Pápán, az Árok utcai evangélikus iskolában kezdte meg elemi iskolai tanulmányait.

Nagy László (1925-1978)

1938-tól 1945-ig tanult Pápán, előbb a Zimmermann utcai katolikus polgáriban (ma: katolikus óvoda), majd a Ref. Koll. kereskedelmi iskolájában.

Nagy hatással volt rá A. Tóth Sándor.

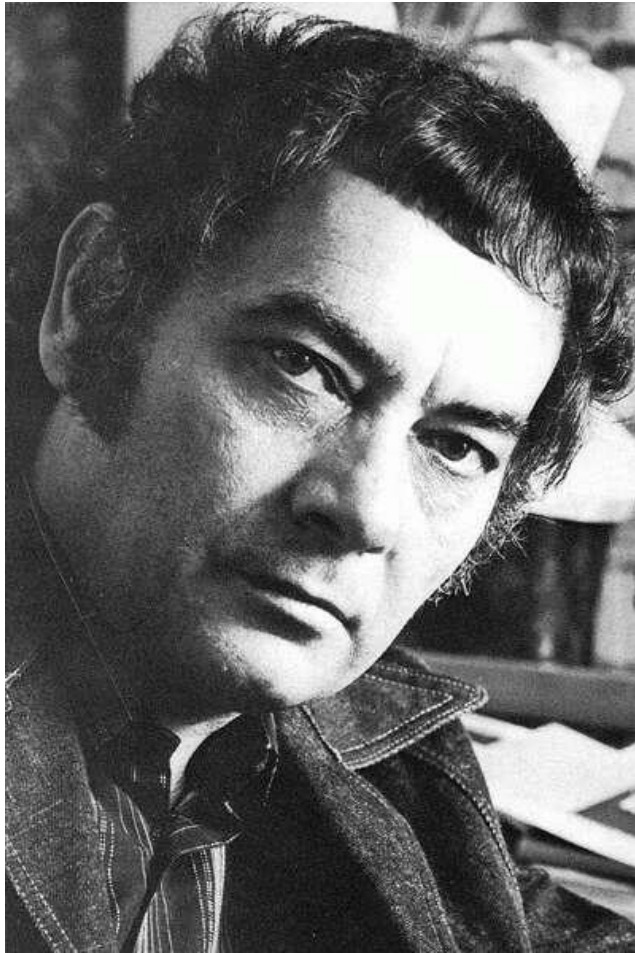
Nagy László és Pápa

Polgári iskolai
osztályfőnöke, Bihari Artúr
gyakran felolvastatja vele
magyar dolgozatát.

A Zöldfa (ma Világos)
utcában lakott leghátul
nyárádi nagyjával és
négy, szintén diák
rokonával.

Csoóri Sándor (1930-2016)

Az 1945 utáni magyar irodalom egyik legjelentősebb alakja. 1942-től 1950-ig volt a Református Kollégium diákja.

Pápai élményeit *Diákévek harangzúgásban* című esszéjében örökítette meg.

Rab Zsuzsa (1926-1998)

Jelentős költő, műfordító,
Rab István professzor
lánya.

A Nátusban (Református
Nőnevelő Intézet)
érettségizett, majd a pesti
egyetem magyar-orosz
szakára járt.

A család a Március 15.
téren, a húsbolt fölött
lakott.

Vathy Zsuzsa (1940-2017)

Kiváló prózaíró, Lázár Ervin felesége.

A Türr Gimnáziumban érettségizett 1958-ban.

Számos pápai vonatkozású művet írt. *Az ősi háztető* című kisregénye (1980)

Deák utcai házuk kisajátítását állítja a középpontba.

Bereményyi Géza (1946)

Kitűnő író és rendező, Cseh Tamás dalainak szövegét is ő írta.

1964-ben érettségizett a Türr Gimnáziumban.

Fontos művei: *Jézus újságot olvas* (válogatott novellák), *Vadnai Béni* (regény).

Híres filmjei: *Eldorádó*, *A hídember*.

Németh István Péter (1960)

Tapolcán élő költő, író, műfordító, mintegy 50 kötete jelent meg.

A Türr Gimnáziumban érettségizett 1978-ban, majd az ELTE magyar-könyvtár szakára járt.

Nagy hatással volt rá osztályfőnöke, Varju Dezső és magyartanára, Nagy Sz. Sándor.

Szauer Ágoston (1963)

Szombathelyen élő költő,
eddig közel 10 kötete
jelent meg.

A Petőfi Gimnáziumban
érettségizett 1982-ben,
majd Szombathelyen és
Pécsett szerzett
magyartanári diplomát.

Nemes Z. Márió (1982)

Költő, esztéta, eddig hét könyvét adták ki.

A Petőfi Gimnáziumban érettségizett 2001-ben, utána előbb jogra, majd az ELTE esztétika-filozófia szakára járt.

Köszönöm a figyelmet!